

sazdanjima ovoga sveta, zavisnost u kojoj su sve stvari na našoj zemlji ne samo jedne prema drugima već i prema gledaocu što van zemlje leži, prosto kazao koji svim stvarima ovoga sveta vlada i najposle lepota i skladnost, koja se u svim stvarima na svetu sve to više javlja čime se stvari dublje proučavaju – svi ti elementi jestastveničkog znanja, kako valja shvaćeni i vešto tumačeni kadri su da unesu u mlada srca učenika klice svih onih vrлина koje su ukras dobro uređenom društvu". Za akumulaciju znanja o prirodi nisu dovoljne međutim teorijske pretpostavke, stečene navike ili usvojena pravila jer "prirodne stvari nisu mašte koje se u nadraženom mozgu začinju, nisu misli koje mogu čitanjem ili čuvanjem da se shvate i zapamte –

prirodne stvari moraju očima da se vide i prstima opipaju". Autori izložbe izostavili su iz razumljivih razloga poslednji zahtev mudrog naučnika "da se prstima opipaju" i poštujući zakonitosti savremene muzeologije preglednom postavkom, gde je "očiglednost sva čarolija koja čini da i detinji um može da shvati dosta teške, na prvi pogled vrlo zamršene prirodne pojave", uspešno ostvarili edukativni i didaktički cilj izložbe. Kroz jedan isečak prirode, stručnim i plemenitim angažmanom, približili su nepoznato ili malo poznato širokoj publici i ponudili ključeve za bolje razumevanje tajni prirode i osećanje njene skrivene lepote u amorfnim i slikovitim, pravilnim i sklanim mineraloškim vrstama.

Lazar Stojnović

ŽELJKA MOMIROV

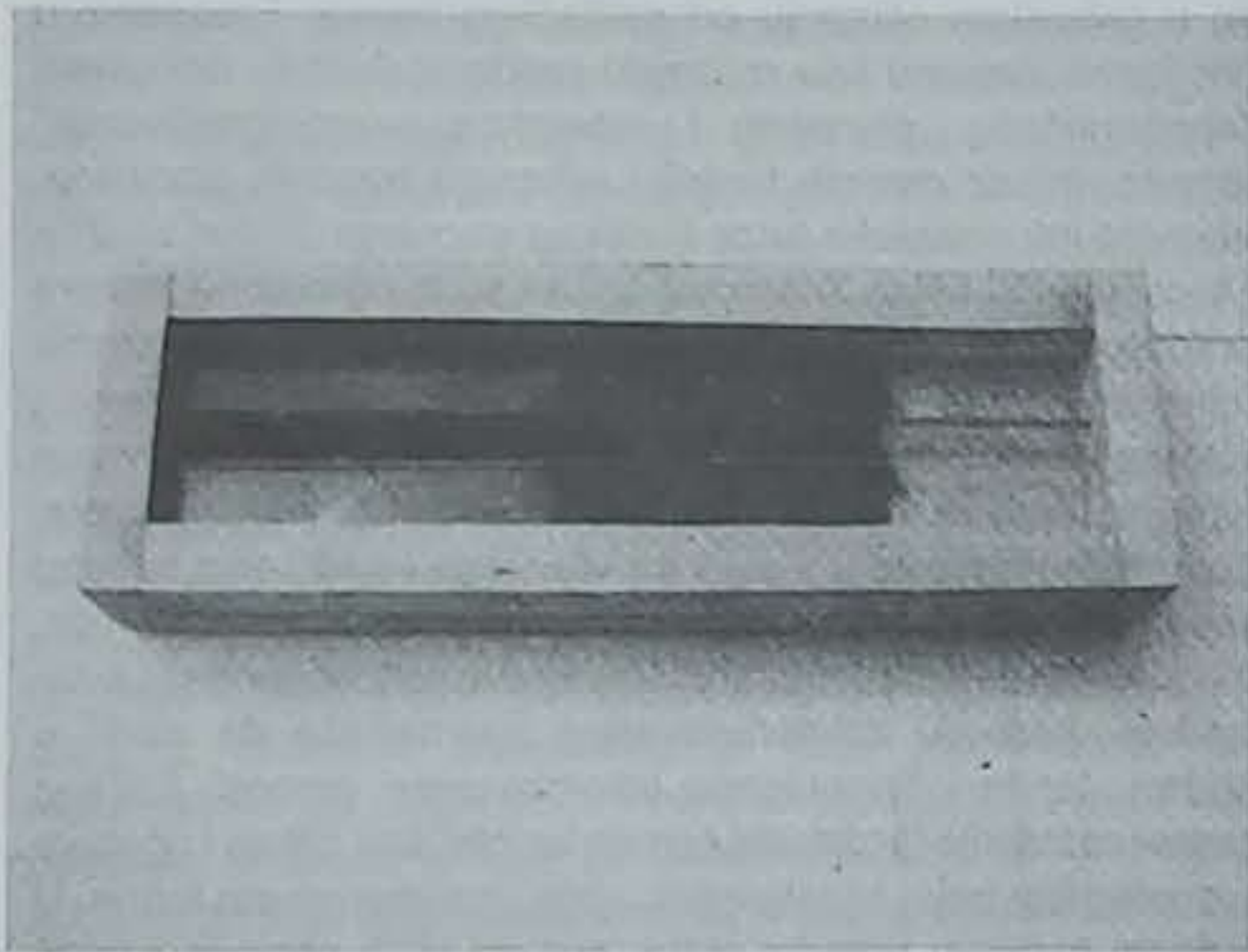
Umetnička galerija, 30.01 – 19.02.1997.

Skulpture Željke Momirov iz ciklusa "Totemi i staništa" u okruženju postmodernističkog obilja izražavanja "delatnom prisutnošću" i usmerenjem na prostor između vajarskog građenja forme i pikturalnog rešavanja površine sažimaju u svom krhkom, plošnom ili razuđenom telu pravu stvarnost kako stvaralačkog bića tako i bića upotrebljenog materijala (drvo, vosak, bitumen, krzno, boja). Slikani i ručno pravljene delovi sjedinjeni su kroz stvaralački proces diferenciranja, orijentiranja i imenovanja, vešt

promeni svet već funkcionalnim zračenjem vlastite svesti i savesti izabire samonikli kod za jezičku akciju imenovanja i preimenovanja sveta kada nevidljive sadržaje bića vizuelizira vidljivost umetničkog dela. Na taj način, zatvorena u svet samodovoljnosti, ističe morfološke aspekte svog skulptorskog jezika jer u jeziku, smatra O.Paz, razabiremo našu drugost čija objektivizacija doprinosi da otkrijemo ono što jesmo. Skriveni smisao zadobija legitimnost primenom označiteljske prirode višeznačnog jezika i njime imenuje u atmosferi svejednakosti i svpovezanosti stanište–oblik onog koji se imenuje: Biće (skulptura). Skulptura izrasta u estetski premet – biće po sebi koje nešto želi, koje jeste ono što jeste ali i ono što bi moglo da bude tako da "ontologija skulpture postaje temelj aksiologije skulpture–umetničkog dela".

U vremenu praznine fenomeni neprijatne sadašnjosti ne predstavljaju motivacijsko–tematski izazov za Željku Momirov već neku vrstu egzistencijalnog otpora pronalazi u aktiviranju "imaginativnih snaga" za postvarenje "starostavnog" elementa situiranog u kolektivno nesvesnom čiji je ona samo tumač i prevodilac. "Staništenjem" arhetipova u miljeu savremenog skulptor prekoračuje granicu temporalne i kauzalne uslovljenosti, nagriženu rastvaranjem uobičajenih subjekt–objekt relacija da bi uspostavio komunikaciju sa najarhaičnijim slojevima naše kulturne prošlosti introjektovane u duboku realnost njegovog unutrašnjeg života. Napuštanjem sigurnosti svog nezavisnog Ja mobilise se onaj deo ljudske potencije koji se nalazi s one strane racionalnog i stvaralac postaje posrednik između svog neposrednog iskustva i sveta iracionalnosti. Komunikaciju sa "silama druge realnosti" prati "magijska objava duhovnog" u jeziku simbola odnosno znakova tako da D.Đorić, u nadahnutom tekstu kruševačkog kataloga, uočava jednu liniju u skulptorskom opusu mlade autorke koja "ima osov u srpskoj simbolici šare, boje veza, stećaka, pisanica u onom sjaju narodne svesti za koju je V.Dvorniković utvrdio da nema samo hrišćansko već magijsko, prastaro simboličko značenje koje se spušta do Indoevropljana i praistorije".

Ne razmišljajući o budućnosti i ne sećajući se jasno prošlosti, jer obe ove dimenzije u "obezličenom svetu nihilizma i duhovne pustoši" na kraju veka nemaju egzistencijalni značaj, Željka Momirov intenzivno živi u prostoru bezvremenosti između prošlosti i budućnosti, natopljenom bogatom animističkom imaginacijom. U magijsko–animističkoj sadašnjosti, raširenoj između jave i sna, pozicija čoveka–stvaraoca određena je često mitsko religijskim obrascem i on procesom regresije dopire istovremeno i do mitskih slojeva i do nepoznatih prostora psihičke realnosti da bi suočen sa mogućnošću delovanja skrivenih sila nesvesnog, volšebno transponovao njihove fragmente u oblik. Transcendiranjem sopstvene ograničenosti stvaralac postiže doživljaj svejedinstva i kosmičko osećanje sebe

Željka Momirov, Iz ciklusa Totemi i staništa

kombinovanjem i promišljenim rasporedom u jednu celinu gde je "nešto u nečemu i na nečemu", zadržavajući pritom iskustva dvodimenzionalne slike i prizora trodimenzionalne materijalizovane forme ali ne konvencionalnim povezivanjem slikarskog i skulptorskog. Velika snaga stvaralačke energije obrušava se na materiju da bi vitalizmom individualnog iz nje izvukla ono što može i u sklopu druge stvarnosti, gde vizuelno i taktilno polje ispoljavaju suštinski dinamizam egzistencije, opredmetila i zaštitila u realnom svetu autonomni i kreativni životni prostor.

U kontekstu izrazitog subjektiviteta, koji korespondira sa vremenom, Željka Momirov demistifikujući, mirno i ravnodušno, sopstveno osećanje usamljenosti, samoposmatranjem i samoreferencijalnošću ukida svaki odnos prema spoljašnjoj stvarnosti nudeći samo "jednu stvar a to je osećaj pojedinačnog "Jastva". Usamljeni umetnik nije u stanju, niti želi, da

ugrađuje u totem kao prikladan model za vizuelno očitavanje svog unutrašnjeg odnosa sa svim živim bićima i materijalizuje svoje veze s najvišim duhom čije je prebivalište nebo. Umetnik, upotrebljen kao vaseljensko oruđe, "tabuiše" subjektivnim znakovima, poniklim iz intuicije univerzuma i "cenzurisanim" ličnošću stvaraoca, rogati i zašiljeni, crveni i opasni kosmički stub, koji povezuje zemlju i nebo. Tako je nevidljiva snaga kosmosa pretočena u znakove za obeležavanje "prelaza sa energije na materiju i potom povratka sa materije na energiju" i nemaju, kao začeci života, samo simboličko već i egzistencijalno značenje.

Iskorakom iz čulno ograničenog sveta u fluid prošlosti i dodirujući neistražene prostore kolektivno nesvesnog gde se misao, smatra Jung, ne misli već unutrašnjim opažanjem doživljava i kao pojavu vidi, Željka Momirov gradi kosmičku kuću za sabiranje sećanja, promišljanja i snova. U nju razmešta svoju podsvest, "unosí svoje Lare" i upijanjem velikih svemirskih odsjaja i senki staništem određuje svoje mesto u vaseljeni. Primarnim uobličavanjem preobražava se stanište u neotuđivi deo njenog bića, mesto bivstvovanja i centar postojanja u haotičnosti sveta. Kao tačka oslonca i instrument izraženog osećanja posesivnosti ono omeđuje prostor jer, po mišljenju M.Popovića, čovekov "um nije stvoren da bi zapažao prostor. Prostor je za njega mesto na kome se nalaze određeni objekti, mesto zbivanja, okvir za stvari koje čovek zapaža i za njega samog. Čovek je zako-

van za zemlju i on živi u određenom prostoru a da bi u njemu mogao da opstane on mora da ga odredi". Slaganje, na primer, višerednog reljefa – poliptiha na humusnu podlogu stvaralac deli, ritmičkom igrom, prostor u posebne odeljke i pokušava da inkarnira beskonačno u konačnom, vezivanjem geometrijski obrađenih drvenih elemenata, simbolima pravilnosti i reda kosmičke arhitektonike sa amorfnom rasutošću rađajuće i proždiruće zemlje.

U potrazi za svetom duhovnosti Željka Momirov reaktualizira, na svoj način, "mitski model mišljenja" i savremenom recepcijom tradicijskih oblika kulture oslobađa predmet-arhetip obredno-ritualnog konteksta i naslaga nesvesnog da bi kroz dimenziju umetničkog nagovestila sustizanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti u jednom trenutku zastavljenog vremena materijalizovane duhovnosti. U tom smislu. G.Stanišić smatra, da je skulptura Željke Momirov u celini eksplicitni primer preoblikovanja etno/mitskog u predmet (samo) vizuelno jasnih asocijacija, u novi simbol neke depersonalizovane kulture ili imaginarne civilizacije". U savremenom okruženju predmet-skulptura, izvučen postupkom metamorfoze proforme ili totemističkih verovanja iz tradicionalnog konteksta, kao vizija ili kocept nosi energetske naboj probuđene ljudskosti za označavanje kvaliteta sveta i određivanje položaja stvaraoca u stvarnosti, usvojene ili odbačene putem imaginarnog.